

În argumentarea demersului științific întreprins, autorul recurge la o bibliografie consistentă și variată, selectată cu un evident discernământ, constând atât în lucrări de istorie universală, cât și în lucrări de istorie românească a epocii. De pildă, remarcăm folosirea unor lucrări, așa cum sunt: *Histoire mondiale de la femme*, vol. II, apărută sub direcția lui Pierre Grimal; *Les femmes de la Renaissance*, aparținând lui Clavière R. de la Maulde; *La femme dans la société*, rezultat al colaborării dintre Chombart de Lauwe, Marie-José și Paul Henrix; *Femeile în viața neamului nostru. Chipuri, datine, fapte, mărturii*, a lui Nicolae Iorga; *Trecute vieți de doamne și domnițe*, elaborată de Constantin Gane; *Figuri feminine din Renaștere*, redactată de Alexandru Marcu și multe altele. Cartea oferă, astfel, cititorului român, pe lângă cunoașterea preocupărilor românești de istorie a femeii, și accesul la abordările de istorie universală în domeniu, asigurând un necesar sistem de vase comunicante.

Date fiind aceste surse și, mai ales, prin analiza pertinentă a acestora, cartea, scrisă cu responsabilitate, cu înțelegerea că studierea, „cunoașterea omului, în general, a femeii, în particular, este o problemă complexă și neliniară, ținând seama de o serie de factori care schimbă viața unei societăți”³⁹⁵, își găsește locul în peisajul historiografiei române, și chiar universale, adresându-se atât specialiștilor, cât și publicului larg, curios să cunoască universul femeilor din Evul Mediu. În acest sens, pentru ca lucrarea să fie cunoscută de toți cei interesați, s-ar cuveni, după opinia noastră, o traducere a textului și într-o limbă de circulație universală.

O problematică atât de vastă și de migăloasă, precum istoria femeii, este, totuși, departe încă de a fi pe deplin acoperită și aprofundată. Ori, lucrarea pe care o semnalăm se constituie într-o contribuție reală și consistentă, pe un drum care mai trebuie încă mult parcurs, sau exprimându-ne cum însuși autorul o face: „pagini care mai rămân deschise și nescrise, pentru lumea femeilor care au trăit și au murit în societatea Evului Mediu”³⁹⁶.

ANCA-DANIELA HUȚ

Daniel Dumitran, Ana Dumitran, Florean-Adrian Laslo (Editori), „... virtuti decreti tollerantiae beneficia clero Graeci restituenda...”. Biserica românească din Transilvania în izvoarele statistice ale anului 1767, Alba Iulia, Editura Altip, 2009, 314 p.

Volumul de față, constituit pe subiectul inițial al unei teze de licență în Istorie, se circumscrie unei arii de preocupări din ce în ce mai des avute în vedere de către cercetători, și anume editarea surselor documentare în integralitatea lor, expunerea acestora într-un mod ce poate fi considerat, la prima vedere, sec și lipsit de atractivitate, însă beneficiind de avantajul prezentării concise și exacte, fără

³⁹⁵ Ilie Grămadă, *Femeia în Evul Mediu*, Iași, Vasiliana'98, 2003, p. 15.

³⁹⁶ *Ibidem*, p. 201.

partizanatul unor interpretări subiective. Practic, textul lucrării se axează pe Conscripția diecezei unite a Făgărașului din anul 1767, efectuată la cererea episcopului Atanasie Rednic, conscripție însoțită însă de o serie de documente, al căror rol este de a crea o imagine de ansamblu asupra etapelor preliminare și ulterioare actului statistic derulat între 3 și 30 septembrie 1767.

După un scurt *Cuvânt înainte* (p. 7), redactat de unul dintre autori, conf. univ. dr. Daniel Dumitran, urmează un extrem de edificator *Studiu introductiv* (p. 9-25), al aceluiași cercetător, care face o necesară incursiune în problematica transilvăneană a mijlocului de secol XVIII și care conține și principalele referințe bibliografice, aparținând atât istoriografiei clasice, cât și celei contemporane. Sunt prezentate, astfel, scopurile acestor conscripții confesionale, ce dublau conscripțiile fiscale din Principat, și care au evoluat de la o simplă înregistrare a situației de fapt la o încercare de oferire a unor soluții problemelor sesizate. Totodată, în respectivul studiu, un spațiu amplu este rezervat diferitelor aspecte „tehnice” – greutăților întâmpinate de episcopul Atanasie Rednic până la finalizarea complexei operațiuni de conscriere, operațiune care, deși nu a condus imediat la beneficiile așteptate *vis-à-vis* de condiția materială a clerului unit, a contribuit ulterior și la apariția unor rezultate concrete. Mai mult, după cum apreciază autorul, „datele rezultate din demersurile anilor 1765-1768 oferă istoricului posibilitatea unor investigații de profunzime în realitatea vieții bisericești din perioada respectivă”.

În continuare, *Nota asupra ediției* (p. 27), este urmată de o *Listă a documentelor* (p. 29-37), în cadrul căreia sunt prezentate pe scurt documentele ce alcătuiesc volumul, precum și locația în care ele se regăsesc la ora actuală, și care face trecerea spre partea esențială a cărții, cea care cuprinde textele integrale ale documentelor de arhivă.

Documentele (p. 38-269) se constituie, organic, într-o imagine de ansamblu, bazată în principal pe tabelele documentului XXVIII, *Conscriptio Ecclesiae Fogarasiensis de anno 1767* (p. 111-208), din 3-30 septembrie, și pe cele ale documentului XXX (p. 215-256), reprezentând conscripția rezumativă din 11 noiembrie 1767, transmisă Guvernului Principatului de episcopul Atanasie Rednic. Astfel, primul act cuprinde date despre parohii, inclusiv distanțele dintre localități, biserici, preoți activi la data conscripției, locuitori uniți și neuniți, terenuri bisericești intravilane și extravilane, contribuțiile credincioșilor și veniturile anuale ale parohiilor, propuneri pentru completarea veniturilor preoților etc. Cel de-al doilea document, rezumativ, prezintă situația nu pe protopopiate, ci în conformitate cu unitățile administrative existente (districte, scaune, comitate).

Concepția autorilor de a crea o viziune de ansamblu asupra problemei, a condus la inserarea în paginile volumului și a altor acte, strâns legate de cele două conscripții, printre care se numără și șase rapoarte protopopiale inedite, pe care cei trei autori le-au identificat în arhive, precum și zece scrisori trimise aceluiași episcop de către protopopi, prin care se prezintă diferite aspecte asociate aceluiași acțiuni de conscriere, în special greutățile întâmpinate. În plus, cartea mai cuprinde șapte circulare episcopale emise între 1765-1767; două memorii adresate de Atanasie Rednic Curții Imperiale din Viena în 1765 și 1768, și unul înaintat de

reprezentanții clerului greco-catolic Guberniului Transilvaniei, în anul 1766; două scrisori adresate de episcop Guberniului (1767) și Curții vieneze (1769) și două decrete din anii 1765 și 1767 emise de Cancelaria Aulică a Transilvaniei, toate acestea ilustrând atât motivațiile demersurilor statistice ale episcopului, cât și atitudinea autorităților față de acest proces.

Ultima parte a volumului cuprinde un rezumat și o listă a regestelor în limba engleză (*Abstract*, p. 271-272; *List of regest*, p. 273-278), urmate de două categorii de indice (*Indice de locuri*, p. 279-310, și *Indice selectiv de nume*, p. 311-314), realizate de dr. Ana Dumitran, extrem de necesare în vederea utilizării și valorificării viitoare a informațiilor cuprinse în această carte. În final, mai dorim doar să reiterăm importanța unui asemenea demers, care depășește modelul informațiilor selective (utilizat până acum în scopul demonstrării unor idei sau teorii, mai mult sau mai puțin obiective), și care oferă pentru prima dată o imagine completă asupra realităților transilvănene de la jumătatea secolului al XVIII-lea, condensată în paginile unei conscripții.

DANIEL I. IANCU